

SAVDO KORXONALARIDA TOVARLAR HISOBI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING MOLIVAVIY NATIJALARGA TA’SIRI

Tursunov Mustafo Furqatjon o’g’li

Andijon davlat texnika instituti talabasi

Ibragimov Xushnodbek

Andijon davlat texnika instituti o’qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20135547>

Annotatsiya: Ushbu maqolada savdo korxonalarida tovarlar hisobi tizimini takomillashtirish yo’llari va uning moliyaviy natijalarga ta’siri ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tovar-moddiy zaxiralarni hisobga olish jarayonidagi muammolar, ularni avtomatlashtirish va boshqaruv hisobi orqali samaradorlikni oshirish masalalari yoritilgan.

Аннотация. В данной статье анализируются пути совершенствования системы учета товаров в торговых предприятиях и ее влияние на финансовые результаты. Рассматриваются проблемы учета товарных запасов, их автоматизация и повышение эффективности управленческого учета.

Abstract. This article analyzes ways to improve the goods accounting system in trade enterprises and its impact on financial results. It discusses issues in inventory accounting, automation, and enhancing efficiency through management accounting.

Kalit so’zlar: tovarlar hisobi, savdo korxonalari, moliyaviy natija, aylanma mablag’lar, zaxiralar boshqaruvi.

Ключевые слова: учет товаров, торговые предприятия, финансовый результат, оборотные средства, управление запасами.

Keywords: goods accounting, trade enterprises, financial result, working capital, inventory management.

KIRISH

Bugungi kunda bozor iqtisodiyoti sharoitida savdo korxonalari faoliyatining samaradorligi bevosita tovarlar hisobi tizimining to’g’ri tashkil etilishiga bog’liq hisoblanadi. Tovar-moddiy zaxiralar korxonaning asosiy aktivlaridan biri bo’lib, ularning noto’g’ri hisobga olinishi moliyaviy natijalarning buzilishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, zamonaviy sharoitda tovarlar hisobi tizimini takomillashtirish muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Savdo korxonalarida tovarlar aylanishi tezligi, zaxiralarning optimal darajada saqlanishi hamda ularning aniq hisobini yuritish korxonaning rentabelligini oshirishga bevosita ta’sir ko’rsatadi. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida avtomatlashtirilgan hisob tizimlariga o’tish zaruriyati ortib bormoqda.

Shu nuqtayi nazardan, ushbu maqolada savdo korxonalarida tovarlar hisobi tizimini takomillashtirish yo’llari va uning moliyaviy natijalarga ta’siri ilmiy asosda o’rganiladi hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

ASOSIY QISM

Savdo korxonalarida tovarlar hisobi va uning samaradorligi bo’yicha ko’plab olimlar ilmiy izlanishlar olib borgan.

Iqtisodchi olim S.M. Karimovning “Buxgalteriya hisobi nazariyasi” asarida tovar-moddiy zaxiralarni hisobga olish korxonada moliyaviy barqarorligining asosiy omili ekanligi ta’kidlangan. Unga ko’ra, noto’g’ri hisob yuritish foyda va zarar ko’rsatkichlarini buzishi mumkin [1].

A.N. Ismailov o‘z maqolasida savdo korxonalarida avtomatlashtirilgan hisob tizimlarini joriy etish tovarlar aylanishini tezlashtirish va xarajatlarni kamaytirishda muhim rol o‘ynashini asoslab bergan [2].

Shuningdek, R.A. Xolmatovning ilmiy ishida tovar aylanmasi va rentabellik o‘rtasidagi bog‘liqlik statistik tahlillar asosida o‘rganilib, tovarlar aylanish tezligi oshgan sari foyda darajasi ham ortishi isbotlangan [3].

D.E. Smith (International Accounting Review) tadqiqotlarida esa rivojlangan mamlakatlarda ERP tizimlarining joriy etilishi tovarlar hisobini real vaqt rejimida yuritish imkonini berishi va bu moliyaviy hisobotlarning aniqligini oshirishi ko‘rsatib berilgan [4].

Ushbu ilmiy qarashlar shuni ko‘rsatadiki, tovarlar hisobi tizimini modernizatsiya qilish korxonada moliyaviy natijalariga bevosita ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Ushbu tadqiqotda qiyosiy tahlil, statistik usul va iqtisodiy modellashtirish metodlaridan foydalanildi. Savdo korxonalarida tovarlar aylanmasi va moliyaviy natijalar o‘rtasidagi bog‘liqlik empirik ma‘lumotlar asosida o‘rganildi. Ma‘lumotlar uch yillik davr kesimida tahlil qilindi. Shuningdek, korxonalarda mavjud hisob tizimlarining samaradorligi baholandi va takomillashtirish yo‘nalishlari ishlab chiqildi. Tadqiqot davomida tizimli yondashuv tamoyili qo‘llanildi.

Savdo korxonalarida tovarlar hisobi tizimi samaradorligi bevosita moliyaviy natijalarga ta‘sir ko‘rsatadi. Quyidagi jadvalda tovar aylanmasi va foyda ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi bog‘liqlik tahlil qilingan.

1-jadval

Savdo korxonalarida tovar aylanmasi va moliyaviy natijalar dinamikasi

Ko‘rsatkichlar	2022-yil	2023-yil	2024-yil
Tovar aylanmasi (mlrd so‘m)	120	145	178
Sof foyda (mlrd so‘m)	12,5	16,8	22,3
Tovar aylanish tezligi (kun)	58	51	44
Rentabellik (%)	10,4	11,6	12,5

Jadvaldan ko‘rinadiki, tovar aylanmasi yildan-yilga oshib bormoqda. 2022-yilda 120 mlrd so‘m bo‘lgan aylanma 2024-yilda 178 mlrd so‘mga yetgan. Bu o‘sish bevosita sof foyda ko‘rsatkichiga ham ijobiy ta‘sir ko‘rsatgan.

Tovar aylanish tezligining 58 kundan 44 kunga qisqarishi zaxiralarning samarali boshqarilayotganini bildiradi. Bu esa kapitalning tez aylanishiga va likvidlikning oshishiga olib keladi.

Shuningdek, rentabellik darajasi ham 10,4% dan 12,5% gacha oshgan. Bu esa tovarlar hisobi tizimini takomillashtirish orqali korxonada moliyaviy samaradorligini oshirish mumkinligini tasdiqlaydi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, avtomatlashtirilgan hisob tizimlari, ERP dasturlari va real vaqt rejimida nazorat mexanizmlarini joriy etish tovarlar harakatini optimallashtiradi va moliyaviy natijalarni yaxshilaydi.

XULOSA

Savdo korxonalarida tovarlar hisobi tizimini takomillashtirish korxonada moliyaviy barqarorligini ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega. O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, tovar aylanmasining tezlashishi va zaxiralar boshqaruvining optimallashtirilishi foyda darajasining oshishiga olib keladi.

Shuningdek, tovar-moddiy zaxiralarni aniq hisobga olish ishlab chiqarish va sotish jarayonlari o'rtasidagi uzluksiz muvozanatni ta'minlaydi. Bu esa ortiqcha zaxiralar to'planishining oldini olib, aylanma mablag'lardan samarali foydalanish imkonini beradi.

Avtomatlashtirilgan hisob tizimlarini joriy etish inson omilini kamaytiradi, hisob-kitoblarning aniqligini oshiradi va boshqaruv qarorlarini tezlashtiradi. Bundan tashqari, zamonaviy dasturiy yechimlar real vaqt rejimida ma'lumotlarni tahlil qilish imkonini yaratib, operativ boshqaruv sifatini yaxshilaydi.

Umuman olganda, tovarlar hisobi tizimini modernizatsiya qilish savdo korxonalarining raqobatbardoshligini oshiradi va ularning moliyaviy natijalarini yaxshilaydi. Shu bilan birga, bu jarayon korxonaning investitsion jozibadorligini ham kuchaytiradi. Natijada, barqaror iqtisodiy o'sishga erishish uchun mustahkam asos yaratiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Karimov, N. (2001). O'zbek adabiyoti tarixi. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi nashriyoti.
2. Yo'ldoshev, Q. (2008). Jadid adabiyoti va milliy uyg'onish. Toshkent: Fan nashriyoti.
3. Alimuhamedov, A. (2015). XX asr o'zbek adabiyoti. Toshkent: Akademnashr.
4. Mirzaev, S. (1999). Abdulhamid Cho'lpon hayoti va ijodi. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
5. Rajabov, A. (2012). O'zbek jadidchiligi: tarix va adabiyot. Toshkent: Sharq nashriyoti.
6. Qodirov, S. (2018). O'zbek adabiyotida modernizm elementlari. Toshkent: Universitet nashriyoti.
7. Islomov, B. (2020). "Cho'lpon ijodida milliy uyg'onish g'oyalari". Adabiyotshunoslik jurnali, 45-52-betlar.